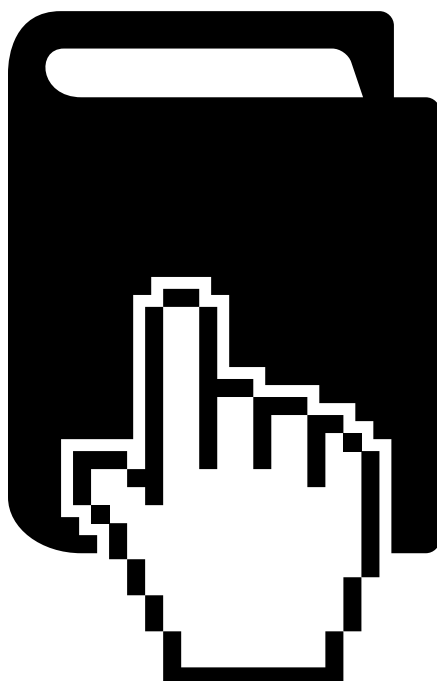

#3

LES REVOLUCIONS DEL LLIBRE

ELS SUPORTS DE LECTOESCRITURA S'HAN TRANSFORMAT AL LLARG
DELS SEGLES EN UN PROCÉS QUE ENCARA NO HA ACABAT I EN EL QUAL
LES VERITABLES REVOLUCIONS SÓN AQUELLES QUE CONDICIONEN
L'ORGANITZACIÓ DEL TEXT QUE ES VOL PRESENTAR.

Barcelona lectora és un recorregut per aspectes clau de la lectura a través dels fons i els espais singulars de diferents institucions barcelonines. La lectura des de les neurociències, els seus suports al llarg del temps, les revolucions en les pràctiques lectores o la lectura en societat són els protagonistes d'aquest itinerari per etapes que compta amb l'assessorament d'especialistes en els diferents temes.

Una producció de:

CCCB

www.cccbeducacio.org
www.bcn.cat/biblioteques

Les revolucions del llibre es realitza amb la col·laboració de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona i l'assessorament d'Albert Soler Llopart.

“Antes de exhumar esta carta, yo me había preguntado de qué manera un libro puede ser infinito. No conjeturé otro procedimiento que el de un volumen cíclico, circular. Un volumen cuya última página fuera idéntica a la primera, con posibilidad de continuar indefinidamente [...]”

Jorge Luis Borges

El jardín de senderos que se bifurcan (1941)

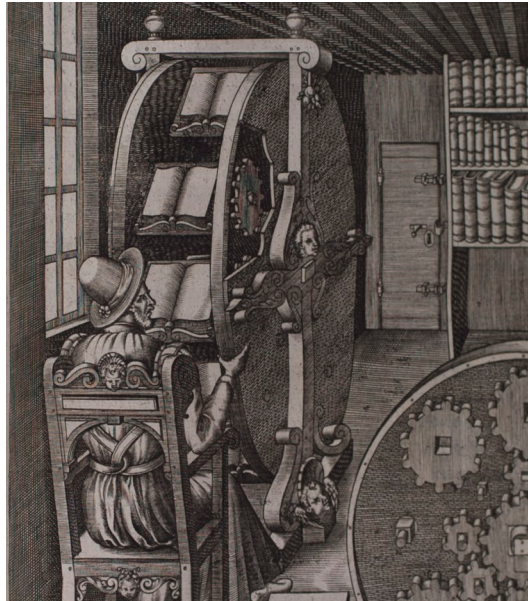
LES REVOLUCIONS DEL LLIBRE

Les revolucions del llibre és la tercera sessió de *Barcelona Lectora*. Aborda el procés de la lectura a partir dels canvis en l'estructura i l'organització dels textos al llarg del temps. Si *El text viatger* s'ocupava de com els textos i les històries es transmeten gràcies als suports de lectoescriptura, en aquesta ocasió veurem com les veritables revolucions del llibre són aquelles que afecten l'organització i la disposició del text que es vol transmetre. Aquesta transformació al llarg dels segles experimenta avui una d'aquestes revolucions: la que possibiliten Internet i els suports electrònics.

De les tauletes d'argila al rotlle de paper que va dominar tota l'antiguitat clàssica, l'únic canvi substancial pel que fa a l'organització i estructura del text afecta la seva llargària. El rotlle permetia emmagatzemar textos força més llargs que els de les tauletes, però en mantenia el seu caràcter lineal.

Amb la introducció del còdex -un procés que comença al segle II i que culmina al segle IV- es guanya en capacitat: aquest suport podia contenir, en els seus inicis, el text de fins a sis rotlles. A més, permetia una lectura més còmoda que possibilitava anar endavant i endarrere amb més facilitat per localitzar passatges determinats: es desenvolupava, d'aquesta manera, una cultura de la referència. El text, en el seu conjunt, comença a perdre el seu caràcter lineal.

Al segle XIII, amb la consolidació dels grans centres universitaris, un volum creixent d'informació escrita demana instruments de control i gestió del text. Per respondre a aquesta necessitat, el còdex manuscrit incorpora recursos visuals que varien l'organització del cos textual: puntuació, títols, notes marginals, divisions i subdivisions, índexs de capítols, de matèries, esquemes o sumaris, que possibiliten la fragmentació i jerarquització dels continguts. Aquest fenomen va acompanyat de transformacions transcendents, com són la generalització de la lectura visual, silenciosa - gràcies a la separació sistemàtica de les paraules, que permet una lectura més àgil i personal-, el

Roda de llibres d'Agostino Ramelli, s.XVI

desenvolupament de la lletra cursiva informal i la difusió del paper com a suport primari. Llegir i escriure comencen a ser activitats menys laborioses, més compatibles amb el treball intel·lectual.

La invenció de la impremta, al segle XV, és considerada habitualment una revolució en el suport librari. Però la màquina de Gutenberg no altera substancialment el format del text, i la forma en què aquest arriba al lector segueix essent el còdex. La veritable revolució que introdueix la impremta és l'agilitació de la difusió del llibre ja que, gràcies a la mecanització del procés productiu, escurça els temps de producció, abarateix els costos -tot i que aquest no és un fenomen immediat- i, per tant, facilita l'accés als llibres a grups que fins aleshores no el tenien.

I és que cal esperar fins al segle XX per veure una revolució similar a la del segle XIII pel que fa a l'estructuració dels continguts: la que possibiliten Internet i els suports electrònics, que porten a l'extrem un fenomen, la hipertextualitat, que té els seus orígens llunyans en aquella cultura de la referència del llibre universitari tardomedieval i el seu paradigma -de moment- en la *World Wide Web* i la seva voluntat d'emular l'organització del coneixement dins la ment humana.

Albert Soler Llopert

Professor del Departament de filologia catalana de la Facultat de Filologia, UB